

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

תורה – בראשית פרק מח'

(יב) וַיֹּצֵא יוֹסֵף אֶתְּם מֵעִם בְּרָכָיו וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאַפְיֵי אֲרָצָה: (יב) וַיֹּצֵא יוֹסֵף אֶתְּם מֵעִם בְּרָכָיו וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאַפְיֵי אֲרָצָה: (יב) וַאֲפִיק יוֹסֵף יִתְהוֹן מִן קַדְמוֹהֵי וְסָגִיד עַל אַפּוֹהֵי עַל אֲרָעָא:

(יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלוֹ מִיָּמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: (יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלוֹ מִיָּמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: (יג) וְדַבֵּר יוֹסֵף יֵת תְּרוּוֹהוֹן יֵת אֶפְרַיִם בְּיָמֵינָהּ מִשְׁמָאלָא וְיֵת מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלֵיהּ מִיָּמֵינָא דְיִשְׂרָאֵל וְקָרִיב לְוַתֵּיהּ:

(יד) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יָמֵינוּ וַיֵּשֶׁת עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצַּעִיר וְאֶת שְׁמָאלוֹ עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׁבַל אֶת יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר: (יד) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יָמֵינוּ וַיֵּשֶׁת עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצַּעִיר וְאֶת שְׁמָאלוֹ עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר: (יד) וְאוֹשִׁיט יִשְׂרָאֵל יֵת יָמֵינָהּ וְשׁוּי עַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם וְהוּא זַעִירָא וְיֵת שְׁמָאלֵיהּ עַל רִישָׁא דְמְנַשֶּׁה אַחְפְּיָמָנוֹן לִידוּהֵי אַרְי מְנַשֶּׁה בּוֹכְרָא:

(טו) וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכּוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מֵעוֹדֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (טו) וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכּוּ אֲבֹתַי לְפָנָיו אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מֵעוֹדֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (טו) וַיְבָרֶךְ יֵת יוֹסֵף וַאֲמַר יְיָ דִּי פִלְחֻ אֲבָהֵתִי קַדְמוֹהֵי אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק יְיָ דָּוָן יֵתִי מִדְּאִיתָנִי עַד יוֹמָא הַרְיוּ:

(טז) הַמְּלֶאכָה הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק וַיִּדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: (טז) הַמְּלֶאכָה הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק וַיִּדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: (טז) מְלֶאכָא דִּי פִרְק יֵתִי מִכָּל בִּישָׁא יְבָרַךְ יֵת עוֹלִימָיָא וַיִּתְקַרֵי בְּהוֹן שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבָהֵתִי אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק וַיְכַנּוּנֵי יֵמָא יִסְגּוֹן בְּגוֹ בְּנֵי אַנְשָׁא עַל אֲרָעָא:

(יז) וַיִּרְא יוֹסֵף כִּי יָשִׁית אָבִיו יָד יָמֵינוּ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיִּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמַךְ יָד אָבִיו לְהָסִיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה: (יז) וַיִּרְא יוֹסֵף כִּי יָשִׁית אָבִיו יָד יָמֵינוּ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיִּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמַךְ יָד אָבִיו לְהָסִיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה: (יז) וְחֹזָא יוֹסֵף אַרְי שׁוּי אֲבוּהֵי יָד יָמֵינָהּ עַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם וּבֹאִישׁ בְּעֵינֵהוּ וְסָעֵד יָדָא דְאֲבוּהֵי לְאֲעֵדָאָה יֵתָהּ מֵעַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם לְאֲנַחְוֹתָהּ עַל רִישָׁא דְמְנַשֶּׁה:

רש"י

(יב) ויוצא יוסף אתם – לאחר שנשקם הוליאם יוסף מעם זרכיו כדי לישבם זה לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם ולזכרם: וישתחו לראשיו – כשחזר לאחוריו מלפני אביו:

(יג) את אפרים בימינו משמאל ישראל – הבא לקראת חברו ימינו כנגד שמאל חברו וכיון שהוא הזכור מיומן לזכרה:

(יד) שכל את ידיו – כהרגומו אחכמינון בהשכל וחכמה השכל את ידיו לכך ומדעת

כי יודע היה כי מנשה הזכור ואעפ"כ לא שט ימינו עליו:

(טז) המלאך הגאל אתי – מלאך הרגיל להשתלח יט חלי זכרתי כענין שנא' ויאמר חלי מלאך האלהים בחלום יעקב וגו' חנכי האל בית חל: יצרך את הנערים – מנשה ואפרים: וידגו – כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין הרע שולטת בהם:

(יז) ויתמך יד אביו – הרימה מעל ראש זנו ותמכה בידו:

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

נביא – מלכים א' פרק ב' טז-כא'

(טז) וְעַתָּה שְׂאֵלָה אַחַת אֲנֹכִי שְׂאֵל מֵאַתָּה אֵל תִּשְׁבֵּי אֶת פְּנֵי וַתֹּאמֶר אֵלָיו
 דְּבַר: (טז) וּכְעַן שֹׁאֵל חֲדָא אֲנָא שֹׁאֵל מִנִּיךְ לֹא תִתִּיבִין ית אפי ואמרת ליה מלל:
 (יז) וַיֹּאמֶר אֲמָרִי נָא לְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יֵשִׁיב אֶת פְּנֵיךָ וַיִּתֵּן לִי אֶת אֲבִישַׁג
 הַשְּׂוֹנְמִית לְאִשָּׁה: (יז) ואמר אמרי כען לשלמה מלכא ארי לא יתיב ית אפיך ויהב לי
 ית אבישג דמן שונם לאתו:
 (יח) וַתֹּאמֶר בַּת שֶׁבַע טוֹב אֲנֹכִי אֲדַבֵּר עִלְיָךְ אֵל הַמֶּלֶךְ: (יח) ואמרת בת שבע טב
 אָנָּא אִמְלִיל עִלְךָ קִדְּם מִלְכָּא:
 (יט) וַתָּבֵא בַת שֶׁבַע אֵל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְדַבֵּר לוֹ עַל אֲדֹנָיָהּ וַיִּקָּם הַמֶּלֶךְ
 לְקִרְאָתָהּ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ וַיֵּשֶׁב עַל כִּסֵּאוֹ וַיֵּשֶׁם כִּסֵּא לְאִם הַמֶּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לִימִינֹהּ:
 (יט) ואתת בת שבע לקדם מלכא שלמה למללא עמיה על אדניהו וקם מלכא לקדמותה
 וסגיד לה ויתיב על כורסיה ושוי כורסא לאמא דמלכא ויתיבת לימיניה:
 (כ) וַתֹּאמֶר שְׂאֵלָה אַחַת קִטְנָה אֲנֹכִי שְׂאֵלָת מֵאַתָּה אֵל תִּשְׁבֵּי אֶת פְּנֵי וַיֹּאמֶר
 לָהּ הַמֶּלֶךְ שְׂאֵלִי אָמִי כִּי לֹא אֲשִׁיב אֶת פְּנֵיךָ: (כ) ואמרת שאלא חדא זעירא אָנָּא
 שֹׁאֵל מִנִּיךְ לֹא תִתִּיב ית אפי ואמר לה מלכא שאילי אמי ארי לא אתיב ית אפיך:
 (כא) וַתֹּאמֶר יִתֵּן אֶת אֲבִישַׁג הַשְּׂוֹנְמִית לְאֲדֹנָיָהּ אֲחִיךָ לְאִשָּׁה: (כא) ואמרת תתיב ית
 אבישג דמן שונם לאדניהו אחוך לאתו:

רש"י

(יט) לדבר לו – לדבר בשבילו, בשביל בתרא לא צ: לא מה של מלכות, היא רות:
 אדוניו. לאס המלך – אמרו רבותינו (בבא

כתובים – משלי יא' יד-יט

(יד) בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יִפֹּל עִם וַתִּשְׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ: (יד) באתרא דלית מדברא נפל עמא
 ופורקנא ייתי בסוגעה דמלכתנותא:
 (טו) רַע יְרוּעַ כִּי עָרַב זֶר וְשָׂנֵא תוֹקְעִים בּוֹטַח: (טו) בישא מבאש בעדיקא מטול דהוא ערב
 חילוני וסני לאלין דסימין סברהון באלהא:
 (טז) אִשָּׁת חֵן תִּתְמַךְ כְּבוֹד וְעִרְיָצִים יִתְמַכּוּ עִשָּׂר: (טז) אתתא חסידתא פלגא איקרא ועשיני
 דהסין בתר עותרא:
 (יז) גִּמְלוֹ נִפְשׁוֹ אִישׁ חָסֵד וְעֵבֶר שָׂאֵרוֹ אֲכֹזְרִי: (יז) פריע טבתא לנפשיה גברא חסידא ודמובר
 גושמיה נכזריא:
 (יח) רָשָׁע עֹשֶׂה פְעֻלַּת שָׂקֵר וְזֹרַע עֲדָקָה שֹׂכֵר אֲמַת: (יח) רשיעא עבר עובדא דשקרא
 וזורע לצדקתא קושטיה הוא אגריה:
 (יט) כֵּן עֲדָקָה לְחַיִּים וּמְרִדָּה רָעָה לְמוֹתוֹ: (יט) היכנא מן דעבר צדקתא לחיי נטיר ודרדף
 בישתא נטיר למותא:

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

רש"י

הוא עוכר את קרוביו:
 (יח) רשע עשה פעולת שקר – פעולתו של
 רשע משקרת לו כסבור שתחייב בו הכלחתו
 והכל אצל. וזרע דקה שזר אמר – והזרע
 דקה היא פעולה של אמת כי בזדאי בטוח
 הוא שיקבל פעלו בסוף. שזר – קרוניא"ל
 בלעז כהדמ הסוכר אמת המים כדי ללקוט
 דגים ובטוח שימלא שם דג' הרבה ודומה לו
 כל עושי שזר אגמי נפש (וישעיה יט):
 (יט) כן דקה לחיים – אמתו של דקה סופה
 לחיים כמו כן בנות כלפחד דוברות (במדבר
 כז):

(יד) באין תחבולות – כשהכרה בזה על
 ישראל ואינו נותנין לב להבין להתענות
 ולעשות תשוב' יפול עם:
 (טו) רע ירוע – הרשע יתרוץ אשר ערב לבו
 לעבודת גלולים. ושונא תוקעים – תוקעים
 קף לעשות רע וללכת בעצתם, ורבותינו
 דרשוהו בערבות ממון:
 (טז) תתמוך כבוד – כנסת ישראל' תקרב
 תמיד לכבוד הקב"ה ותורתו. ועריאים יתמכו
 עשר – בני אדם מתקרבים אלל גניבות ממון
 וגזל:
 (יז) גומל נפשו – גומל טובה לקרוביו איש
 שהוא חסיד. ועכר שארו אכזרי – והאכזרי

משנה – בבא מציעא פרק ב'

(א) אלו מציאות שלו, ואלו חייב להכריז. אלו מציאות שלו, מצא פרות
 מפזרין, מעות מפזרות, פריכות ברשות הרבים, ועגולי דבלה, פירות של
 נחתום, מחרוזות של דגים, וחתיכות של בשר, וגזי צמר הבאות ממדינתן,
 ואניצי פשתן, ולשונות של ארגמן, הרי אלו שלו, (דברי רבי מאיר). רבי
 יהודה אומר, כל שיש בו שנוי, חייב להכריז. ביצה. מצא עגול ובתוכו חרס,
 כפר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלקעזר אומר, כל כלי אנפודיא אינו חייב
 להכריז:

לשון: מצא עיגול – של דבלה: אנפודיא –
 כלים חדשים שלא שבעתן העין ואין לבעלים
 בהם טביעת עין. שפעמים שמחזירים אדה
 בטביעות עינא, כגון לזרזא מרבנן ללא
 משני דדבוריה. ואלו הכלים שידוע שאין
 לבעליהן בהן טביעות עין אינו חייב להכריז.
 והלכה כר"ש בן אלעזר. ואימתי בזמן שמלאן
 אחד אחד. אבל מלאן שנים שנים חייב
 להכריז, דמנינא הוי סימן. והמלא מציאה
 בסרטיא ופלטיא גדולה בעיר שרובה נכרים,

רע"ב – (א) אלו מציאות. מצא פירות
 מפזרים – סתמן נתיאשו הבעלים והפקר
 הם: מעות מפזרות – הואיל ואין להם סימן
 ניכר, כבר איאושאי איאוש והפקר הן. והיינו
 טעמא דכולהו: פריכות – עמרים קטנים:
 ברה"ר – שהכל דשין עליהם, ואפילו היה
 בהן סימן, נפסד: של נחתום – אין בהם
 סימן, שכולם שוים. אבל של בעל הבית יש
 להם סימן: הבאות ממדינתן – לאפוקי
 הבאות מבית האומן, כדקתני סיפא: ולשונות
 של ארגמן – אמר רבוע ארגמן, ומשך כמין

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

אפילו דבר שיש בו סימן אינו חייב להכריז. ובעיר שרובה ישראל, חייב להכריז:

(ב) ואלו חייב להכריז, מצא פרות בכלי או כלי כמות שהוא, מעות בפיס או כיס כמות שהוא, צבורי פרות, צבורי מעות, שלשה מטבעות זה על גב זה, פריכות ברשות היחיד, וכפרות של בעל הבית, וגזי צמר הקוחות מבית האמן, פדי יין וכדי שמן, הרי אלו חייב להכריז:

רע"ב – (ג) בכלי – וכלי יש בו סימן: כמות שהוא – ריקן: לצורי פירות – סימן, מנין או מקום: שלשה מטבעות זה על גב זה – או יותר. והמכריז מכריז מטבעות מלאתי, וזה צא ואומר כך וכך היו והיו מונחים זה על זה:

(ג) מצא אחר הגפה או אחר הגדר גוזלות מקשרין, או בשבילין שבשדות, הרי זה לא יגע בהן. מצא כלי באשפה, אם מכסה, לא יגע בו, אם מגלה, נוטל ומכריז. מצא בגל או בכתל יטון, הרי אלו שלו. מצא בכתל חדש, מחציו ולחוץ, שלו, מחציו ולפנים, של בעל הבית. אם היה משפירו לאחריים, אפלו בתוך הבית הרי אלו שלו:

רע"ב – (ג) אחר הגפה – סתימת כותל של עץ או של קנים: גדר – של אבנים: גוזלות מקשרין – צנפיהן. דכולי עלמא הכי מקטרי להו, וקשר כזה לא הוי סימן: לא יגע בהן – דאמרין הני אינש אלענינהו ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו. הלכך לשצקניהו עד לחתי מרייהו ושקיל להו: מכוסה לא יגע בו – דאין זה אצידה שיהא מוזהר עליה כלל תוכל להתעלם, דמשחמר הוא: מלא בגל וכמות ישן אלו שלו – מפני שיכול לומר לבעל הגל ולבעל הכותל של אמוריים שהורישו אבותינו היה. ובלבד

(ד) מצא בחנות, הרי אלו שלו. בין התבה ולחונני, של חנוני. לפני שלחני, הרי אלו שלו. בין הכסא ולשלחני, הרי אלו לשלחני. הלוקח פרות מחברו או ששלח לו חברו פרות, ומצא בהן מעות, הרי אלו שלו. אם היו צרוּרין, נוטל ומכריז:

רע"ב – (ד) מלא בחנות הרי אלו שלו – בדבר שאין בו סימן מיירי. דההוא דנפל מיניה מייראש שהכל נכנסים לשם: בין תיבה – שהחוננו יושב לפניו, ותמיד נוטל ממנה, ונותן לפניו ומוכר, ומעות שנותנין לו נותן בחוכה, ולא נפל שום דבר אלף מיד חנוני: לפני שולחני הרי אלו שלו – דאמרין מן הבאים להחליף מעות נפלו, שהרי השלחן מפסיק בין שולחני למעות שנמלאו, ואם מן

השולחני הם היה להם להמלא דינו ולכסא שהשלחן מונח עליו: הלוקח פירות מחבירו וכו' – וכגון שחבירו זה תגר שלקח תבואה זו או פירות הללו מאנשים הרבה ולא ידע דמאן נינהו, וכיון דלית בהו סימן נתיאשו הבעלים. אבל אם זה שמכר את הפירות ליקטן הוא עצמו מן הקרקע שלו, שודאי המעות הללו שלו הן, חייב להחזיר: ואם היו לרורים – הקשר או מנין שלהם הוי סימן:

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

(ה) אף השמלה היתה בכלל כל אלה. למה יצאת. להקיש אליה, לומר לה, מה שמלה מיוחדת שיש בה סימנים ויש לה תובעים, אף כל דבר שיש בו סימנים ויש לו תובעים חייב להכריז:

רע"ב – (ה) זכלל כל אלה – זכלל כל אצלת אחיך: ולמה יצאת – וכן תעשה לשמלתו: מה שמלה מיוחדת – סתם שמלה יש זה סימן, וכל שמלה יש לה בעלים

(ו) ועד מתי חייב להכריז. עד פרי שידעו בו שכניו, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, שלש רגלים, ואחר הרגל האחרון שבעה ימים, פרי שילף לביתו שלשה ויחזור שלשה ויכריז יום אחר:

רע"ב – (ו) שכניו – שכני מקום שנמצאת בו האצלה, שמה שלהן היא: כדי שילך כל אחד לביתו בשלשה ימים – מששמע ההכרזה וידע אם אצל לו כלום, ואם יראה שאצל יחזור שלשה ויכריז יום אחד אני אצדתי ואלו

(ז) אומר את האצלה ולא אמר סימניה, לא יתן לו. והרמאי אף על פי שאמר סימניה, לא יתן לו, שנאמר (דברים כב) עד דרש אחיך אתו, עד שתדרש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי. כל דבר שעושה ואוכל, יעשה ויאכל. ודבר שאין עושה ואוכל, ימכר, שנאמר (שם) והשבתו לו, ראה היאך תשיבנו לו. מה יהא בדמים. רבי טרפון אומר, ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. רבי עקיבא אומר, לא ישתמש בהן, לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן:

רע"ב – (ז) כל דבר שעושה ואוכל – אם האצלה דבר שיכולים להאכילו את שכן מעשו, כגון שור וחמור: יעשה ויאכל – ולא ימכר אותו המוצא, שכל אדם נוח לו צדקתו שהכירה בו כזר ולימדה לרנו. ואינו חייב להטפל זה לעולם, אלא תרנגולת ובהמה גסה מטפל זה י"ב חדש. עגלים וסייחים של רעה, כלומר שאין מגדלים אותם לפטם. וכן גדיים וטלאים, מטפל בהם שלשה חדשים. ועגלים של פיטום מטפל בהם שלשים יום. אווזין ותרנגולים זכרים, הקטנים

(ח) מצא ספרים. קורא בהן אחת לשלשים יום. ואם אינו יודע לקרות. גוללן. אבל לא ילמוד בהן בתחלה. ולא יקרא אחר עמו. מצא כסות. מנערה אחת לשלשים יום. ושוחחה לצרכה. אבל לא לכבודו. פלי כסף וכלי נחשת. משתמש בהן לצרכו. אבל לא לשוחקו. פלי זהב וכלי זכוכית, לא יגע בהן

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

עד שִׁיבֵא אֶלְיָהוּ. מִצָּא שֶׁק אֹר קָפָה. וְכָל דְּבַר שְׂאִין דְּרָבּוּ לְטוּל. הָרִי זֶה לֹא יִטוּל:

שמחעפשים בקרקע. שצריך לתתו בקרקע זז היא שמירתו. ולפיכך משתמש בהם לפרקים: אבל לא לשוחקו – ולא ישתמש בהן זמן ארוך עד שיחזקו: לא יגע בהן – זהב אינו מחעפס בצרף. וכן זכוכית. ועוד שהוא נוח להשכר: שאין דרכו ליטול – דבר שגנאי הוא לו. והתורה אמרה והתעלמת מהם, פעמים שאתה מתעלם, כגון זקן ואינו לפי כבודו:

(ט) איזו היא אבידה, מצא חמור או פרה רועין, בדרה, אין זו אבידה. חמור וכליו הפוכין, פרה רצה בין הפרמים, הרי זו אבידה. החזירה וברחה. החזירה וברחה, אפילו ארבעה וחמשה פעמים. חייב להחזירה. שנאמר (דברים כב) השוב תשיבם. היה בטל מסלע, לא יאמר לו תן לי סלע, אלא נותן לו שכרו בפועל בטל אם יש שם בית דין, מתנה בפני בית דין. אם אין שם בית דין, בפני מי יתנה, שאלו קודם:

ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ולעשות במלאכה קלה כזו: אם יש שם בית דין – אם אינו רוצה ליצטל ממלאכתו. ששכרה מרובה, מה יעשה. אם יש שם שלשה בני אדם מתנה בפניהם ואומר ראו שאני משתכר כך וכך. ואי אפשר ליצטל ליטול שכר מועט, אם תאמרו שאטול שכרי משלם. אטפל בהשגת אבדה זו: שלו קודם – ומניח את האבדה:

רע"ב – (ח) אחת לשלשים יום – שמחעפסין כששהין מלפוחתו. וכל ספריהן היו עשוין ענין גליון: גוללן – מתחלתו לסופו שיכנס בהם האויר: בתחלה – מה שלא למד מעולם. לפי שצריך להשהותו לפניו: ולא יקרא אחר עמו – לפי שזה מושך אכלו וזה מושך אכלו ונקרע: שוטחה לרכה – לשלשום בה אויר שלא תאכלנה עס: לרכון –

רע"ב – (ט) איזו היא אבדה – שניכר בה שאין הבעלים יודעים שהיא שם: אין זו אבדה – ואינו חייב להחזיר, שמדעת הניחוח שם: לכה בין הכרמים – שמתקלקלים רגליה: השב תשיבם – התורה ריבתה השגות הרבה: לא יאמר לו תן לי סלע – שזה אומר לו אם עשית מלאכתך, היית מרבה טורח, עכשיו לפי מה שטרחת טול: כפועל בטל – כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליצטל

(י) מצאה ברפת אינו חייב בה. ברשות הרבים חייב בה. ואם היתה בית הקברות לא יטמא לה. אם אמר לו אביו, הטמא, או שאמר לו אל תחזיר, לא ישמע לו. פרק וטעון, פרק וטעון, אפילו ארבעה וחמשה פעמים. חייב שנאמר (שמות כג) עזב תעזב. הלא יושב לו ואמר הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרוק, פטור, שנאמר, עמו. אם היה זקן או חולה, חייב. מצוה מן התורה לפרוק, אבל לא לטעון. רבי שמעון אומר, אף לטעון. רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו, אין זקוק לו, שנאמר, תחת משאו. משאוי שיכול לעמוד בו:

עשית מלאכתך, היית מרבה טורח, עכשיו לפי מה שטרחת טול: כפועל בטל – כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליצטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ולעשות במלאכה קלה כזו: אם יש שם בית דין – אם אינו רוצה ליצטל ממלאכתו. ששכרה מרובה,

רע"ב – (ט) איזו היא אבדה – שניכר בה שאין הבעלים יודעים שהיא שם: אין זו אבדה – ואינו חייב להחזיר, שמדעת הניחוח שם: לכה בין הכרמים – שמתקלקלים רגליה: השב תשיבם – התורה ריבתה השגות הרבה: לא יאמר לו תן לי סלע – שזה אומר לו אם

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

מה יעשה. אם יש שם שלשה בני אדם מתנה בפניהם ואומר ראו שאני משתכר כך וכך. ואי אפשר ליצטל ליטול סכר מועט, אם תאמרו:

(יא) אָבֹדְתוּ וְאָבֹדְתָא אָבִיו, אָבֹדְתוּ קוֹדְמָת. אָבֹדְתוּ וְאָבֹדְתָא רַבּוֹ, שְׁלֹ קוֹדְמָת. אָבֹדְתָא אָבִיו וְאָבֹדְתָא רַבּוֹ, שְׁל רַבּוֹ קוֹדְמָת, שְׁאָבִיו הִבִּיאוּ לְעוֹלָם הַזֶּה. וְרַבּוֹ שְׁלִמְדוֹ חֲכָמָה מִבִּיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְאִם אָבִיו חָכֵם (שְׁקוּל פְּנֵגֵד רַבּוֹ) שְׁל אָבִיו קוֹדְמָת. הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשְׂאִין מִשְׂאֵי. מְנִיחַ אֶת שְׁל רַבּוֹ. וְאַחַר כֵּן מְנִיחַ אֶת שְׁל אָבִיו. הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ בְּבֵית הַשְּׂבִי. פּוֹדָה אֶת רַבּוֹ. וְאַחַר כֵּן פּוֹדָה אֶת אָבִיו. וְאִם הָיָה אָבִיו חָכֵם. פּוֹדָה אֶת אָבִיו, וְאַחַר כֵּן פּוֹדָה אֶת רַבּוֹ:

רע"ב – (י"א) אבדתו קודמת – לאמר קרא (דברים ט"ו) אפס כי לא יהיה בך אביו, זהו שאלו תהיה אהו אביו: של רבו קודמת – והוא שיהיה רבו מובהק, שלמד רוב חכמתו ממנו. וכן כל הנך רבו לאמרין במתניתין שקודמין לאביו, אינן אלא ברבו מובהק:

גמרא – בבא מציעא דף ל"ג ע"א ע"ב

תנו רבנן העוסקין במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה ונוטלין עליה שכר גמרא אין לך מדה גדולה מזו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן גמרא הא גופא קשיא אמרת בגמרא אין לך מדה גדולה מזו והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כולא עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא מאי דרוש כדדריש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון דרש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים [אמרן] אחיכם אלו בעלי מקרא שונאים אלו בעלי משנה מנדיכם אלו עמי הארץ שמוא תאמר פסק סברם ובטל סיכויים תלמוד לומר ונראה בשמחתכם שמוא תאמר ישראל יבושו תלמוד לומר והם יבושו עובדי כוכבים יבושו וישראל ישמחו:

רש"י על הגמרא

מדה – היא קלטה: ואינה מדה – שהמשנה ותלמוד יפס ממנה, מפני שתלויין בגירסא ומשתכחים, שצמיחהם לא היה גמרא ככתב, גם לא היה ניתן לכתוב, אלא לפי שנתמעטו

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

פּשעס – עמי דהיינו תלמידי חכמים, את חטאתם אני קורא פשע, שהיה להם לתת לב בטעמי משנתם שיצרכו להם על העיקר, ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר: ולבית יעקב – שאר העם: חטאתם – אפילו פשע שלהם אני קורא חטאת: הוי זהיר בתלמוד – בגמרא, שהוא תירוץ [טעמי] המשניות, או אם תשמע דבר משנה מרבך הזהר לשאול טעמי ומי שנאה: ששגגת תלמוד – אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך, שלא ידעת טעם המשנה ונתת בה טעם אחר, ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שצא לידך ולמדת הימנה שלא כדת, שאין הטעם כמו שהיית סבור, שאילו ידעת טעם המשנה לא דמית לה מעשה הצא לידך: עולה זדון – ענוש אתה עליה כמזיד, שזדון הוא בידך, שלא שאלת טעם מרבך: אלו תלמידי חכמים – ששימשו חכמים הרבה ללמד טעמי משנתם, זה בזו וזה בזו, שאין הכל בקיאין בשוין: שנאיכס אלו בעלי משנה – ששונאין בעלי תלמוד, לפי שבעלי תלמוד אומרים על בעלי משנה שהן מצלי עולם, כדאמרינן במסכת סוטה (כב, א) התנאים מצלי עולם, שמורים הלכה מתוך משנתם: מנדיכס אלו עמי הארץ – שתלמידי חכמים שנואין ומתועבין להן כנדה: שמא תאמר אבד סברס – של אלו שהרי כתיב למען שמי יכבד ה' דמשמע שהם אומרים, אבל אין הדבר כן: תלמוד לומר ונראה בשמחתכם – ולא נאמר וארעה בשמחתכם, כך אמר הנביא אני ואחיכס שונאיכס ומנדיכס כולנו נראה בשמחתכם: והם יבשו – אותם שהם נכרים, שאינם ממנו ואינן נקראין על שם ישראל יבשו וישראל ישמחו:

הלצבות התחילו דורות [אחרונים] לכתבו: תלמוד – כבר פירשתי למעלה שהוא לתת לב להבין סתימות טעמי המשנה מה הם, וכששטים סותרות זו את זו יבין לתרץ שיהיו שתייהן קיימות, או לדעת דברי התנאים החלוקים בדבר, ונימא הא מני פלוני חכם הוא: בימי רבי נשנית משנה זו – הא דקתני תלמוד אין לך מדה גדולה מזו לפי שמשרבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלשה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשהי תורות, מתוך עול שעבוד מלכיות וגזירות שהיו גוזרין עליהן, ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לדבר דברי החולקים עד ימיו של רבי, שנתן הקדוש צדק הוא לו חן בעיני אנטינוס מלך רומי, כדאמרינן בעבודה זרה (י, ב), ונחו מרנה, ושלח וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל, ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות, אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה, ונתן סימנים הלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני, וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע, ונתנו לב לדבר טעמי המחלוקת דברי מי ראויין לקיים, וסידרו המסכתות דברי נזיקין לדס, ודברי יצמות לדס, ודברי קדשים לדס, וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאן סתם, כדי לקבוע הלכה כמותם, לפיכך אמרו בגמרא אין לך מדה גדולה מזו, שיתנו לב לטעמי המשנה: שבו כולי עלמא מתניתין – מלחזור על גרסת משנתם: ואזלו בתר תלמודא – לחשוב בסברא: הדר דרש להו הוי רץ למשנה – לפי שירא פן ישתכחו המשניות, ויחליפו שמות החכמים, ובמקום חיוב יאמרו פטור, ובמקום אסור יאמרו מותר: מאי דרש – מתחילה, כשדרש שתלמוד גדול: לעמי

זוהר – ויחי דף רל"ט ע"ב

אֶסְרִי לְגִפְּוֹן, מֵאֵי גִפְּוֹן. דָּא פְּנֵסְתָּ יִשְׂרָאֵל, אֲמַאי אֲתַקְרִיאת גִּפְּוֹן. אֶלָּא מַה גִּפְּוֹן, לָא מִקְבְּלָא עֲלָהּ נְטִיעָא אַחְרָא, הָכִי נְמִי פְּנֵסְתָּ יִשְׂרָאֵל, לָא מִקְבְּלָא עֲלָהּ

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

אֵלָא לְקוּדְשָׁא בְּרִיהּ הוּא. וּבְגִין בְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל, אֲתַכְפִּיין קַמָּה כֹּל חִילִין אַחֲרֵנּוּ, וְלֹא יִכְלִין לְאַבְאָשָׁא וּלְשִׁלְטָאָה בְּעֵלְמָא. וְעַל דָּא אֲטִיל קְרָא שְׁמָא קְדִישָׁא בִּינְיָהוּ, בְּהָאֵי גִיסָא וּבְהָאֵי גִיסָא. בְּנֵי אֲתוּנּוּ, דְּאֲתַעְקֵר בְּגִין הֵהוּא שׁוֹרְקָ, כְּמָה דְּאֲתַתְּ אַמְרָ, וְאַנְכֵי נְטַעְתִּיהּ שׁוֹרְקָ וְגוּ:

כְּפִס בִּינּוּ לְבוּשׁוֹ וְגוּ, כְּפִס, כּוּבְס מְפַעֵי לִיה. אֵלָא כְּפִס, מִיּוֹמָא דְּאֲתַבְרִי עֵלְמָא, וּמֵאֵן אִיהוּ, דָּא מְלַכָּא מְשִׁיחָא. בִּינּוּ סְטֵר שְׁמֵאלָא. וּבְדָם עֲנָבִים סְטֵר שְׁמֵאלָא. לְתַתָּא. וְזַמִּין מְלַכָּא מְשִׁיחָא (דָּף רַמַּ ע"א) לְשִׁלְטָאָה לְעִילָא עַל כֹּל חִילִין אַחֲרֵנּוּ דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוּדַת כּוּכְבָּים וּמְזֻלוֹת, וּלְתַבְרָא תוֹקְפִיהוּן מְעִילָא וּמִתַּתָּא:

דְּבַר אַחֲרָ, כְּפִס בִּינּוּ לְבוּשׁוֹ, כְּגוֹנָא דְּהָאֵי חֲמָרָא, אַחְזֵי חִידוֹ, וְכוּלִיָּהּ דִּינָא. (לְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוּדַת כּוּכְבָּים וּמְזֻלוֹת). הָכֵי נְמִי מְלַכָּא מְשִׁיחָא, יַחְזֵי חִדּוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְכוּלִיָּהּ דִּינָא לְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוּדַת כּוּכְבָּים וּמְזֻלוֹת. כְּתִיב, (בְּרֵאשִׁית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, דָּא רוּחָא דְּמְלַכָּא מְשִׁיחָא, וּמִן יוֹמָא דְּאֲתַבְרִי עֵלְמָא, אֲסַחֵי לְבוּשִׁיהּ בְּחֲמָרָא עֵלְמָא:

חָמִי מַה כְּתִיב בְּתַרְיָה, חֲכָלִילֵי עֵינָיִם מִיָּן וּלְבָן שְׁנַיִם מַחְלָב, דָּא חֲמָרָא עֵלְמָא, (ס"א דְּמַרְוֵי דְּאוּרִייתָא) דְּאוּרִייתָא דְּמַרְוֵי, מְנִיָּה שְׁתֵּי. וּלְבָן שְׁנַיִם מַחְלָב, דְּהָא אוּרִייתָא יָן וְחָלָב, תוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וְתוֹרָה שְׁבַעֲלָ פֶה: כְּתִיב, (תְּהִלִּים קד) וַיִּין יִשְׁמַח לִבִּב אָנוּשׁ (ס"א אַמְאֵי, בְּגִין דְּמֵאֲתֵר דְּחֲדוּהָ קֵאֲתִי, וּמֵאֵן הוּא סוּפִיָּה דְּקֵרָא) לְהַעֲהִיל פְּנִים מְשִׁמּוֹ, וְדֵאֵי מֵאֲתֵר דְּאֲתַקְרִי שְׁמֹן. תָּא חֲזִי, שִׁירְתָּא דְּחֲמָרָא חֲדוּהָ, הוּא אֲתֵר דְּכָל חִידוֹ מְנִיָּה נְפַקָּא. וְסוּפִיָּה דִּינָא. מֵאֵי טַעְמָא, בְּגִין דְּסוּפָא דִּילִיָּהּ, אֲתֵר כְּנִישׁוֹ דְּכָלָא, דִּינָא הוּא, וּבִיָּה אֲתֵרָן עֵלְמָא. וְעַל דָּא שִׁירוּתָא חֲדוּהָ, וְסוּפָא דִּינָא. בְּגִינֵי כְּהָ, לְהַעֲהִיל פְּנִים מְשִׁמּוֹ. מֵאֲתֵר דְּכָל חֲדוּהָ מְנִיָּה נְפַקָּא:

וְלֶחֶם לִבִּב אָנוּשׁ יִסְעֵד, מֵאֵן לֶחֶם. אֵלָא לֶחֶם עֵלְמָא סְעִיד (סְמִיר), וְאֵי תִימָא, דְּבִיָּה תְּלִיָּא סְעִידוֹ דְּעֵלְמָא בְּלַחְדוּוֵי, לֹא הָכֵי, דְּהָא לִילִיָּא בְּלֹא יוֹמָא, לֹא אֲשַׁתְּכַח, וְלֹא בְּעֵי לְאַפְרָשָׁא לֹזֵן. וּמֵאֵן דְּאַפְרִישׁ לֹזֵן, יִתְפָּרֵשׁ מַחֲזִיין, וְהִינּוּ דְּכְתִיב, (דְּבָרִים ח) לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יַחֲזִיָּה הָאָדָם. בְּגִין דְּלֹא בְּעֵי לְאַתְפָּרְשָׁא:

וְאֵי תִימָא, דְּוֹד הִיךָ קֵאֲמֵר וְלֶחֶם לִבִּב אָנוּשׁ יִסְעֵד, הוּאִיל וְלֹא תְּלִיָּא בִּיָּה בְּלַחְדוּוֵי סְעִידוֹ דְּעֵלְמָא. אֵלָא דִּיִּיקָא דְּמִלָּה, וְלֶחֶם, וְאִי אִיתוּסְרָה, כְּמוֹ וַיִּי, וְעַל דָּא, כְּלָא אֲשַׁתְּכַח בְּחָדָא:

תָּא חֲזִי, מֵאֵן דְּמְבַרְךָ עַל מְזוֹנָא, לֹא יִבְרַךְ עַל פְּתוּרָא דִּיקְנִיָּא, וּבְעֵי נְהַמָּא לְאַשְׁתַּכַּח עַל פְּתוּרָא, וְכִסָּא דְּחֲמָרָא בִּימִינָא. מֵאֵי טַעְמָא, בְּגִין לְקִשְׁרָא שְׁמֵאלָא בִּימִינָא, וְנִהְמָא דִּיתְבַּרְךָ מְנִיָּהוּ, וְלֹאֲתַקְשָׁרָא בְּהוּ, וְלִמְהוּי כְּלָא חֲדָ קִשׁוּרָא, לְבִרְכָא שְׁמָא קְדִישָׁא בְּדָקָא יְאוּת. דְּהָא לֶחֶם אֲתַקְשֵׁר בִּינּוּ, וַיִּין בִּימִינָא, וּכְדִין בְּרַכָּאן שְׁרִיין בְּעֵלְמָא, וּפְתוּרָא אֲשִׁתְּלִים כְּדָקָא יְאוּת:

חק לישראל – פרשת ויחי יום ד'

הלכה – הרמב"ם הלכות תשובה פרק ג'

(א) כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות מי שזכויותיו יתירות על עונותיו צדיק ומי שעונותיו יתירות על זכויותיו רשע מחצה למחצה בינוני וכן המדינה אם היו זכויות כל יושביה מרובות על עונותיהן הרי זו צדקת ואם היו עונותיהם מרובין הרי זו רשעה וכן כל העולם כולו:

(ב) אדם שעונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו שנאמר על דוב עונך וכן מדינה שעונותיה מרובין מיד היא אוברת שנאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו' וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהם מרובין מזכויותיהן מיד הן נשחתין שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם וסקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי גודלם יש זכות שהיא כנגד כמה עונות שנאמר יען נמצא בו דבר טוב ויש עון שהוא כנגד כמה זכויות שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העונות. [השגת הראב"ד – אדם שעונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו א"א לא כמו שהוא סובר שכשאמרו רשעים נחתמין לאלתר למיתה שמיד מתים ואינו כן כי יש רשעים חיים הרבה אלא נחתמין לאלתר שלא ימלאו ימיהם שני הדור שנגזרו עליו ועיקר דבר זה ביבמות (ג):]